
Zmarli.

Biuletyn Polonistyczny 10/29, 133-140

1967

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Universität Saarbrücken: Sprachliche Probleme in der Psalmen-Überstezung von Jan Kochanowski /bei Prof. L. Aitzetmüller-Sadnik/. - Problemy językowe w "Psałterzu" Jana Kochanowskiego /dysertacja w przygotowaniu/.

5. Z M A R L I

JULIUSZ KIJAS
/23 IV 1899 - 7 II 1967/

Działalność naukowa Juliusza Kijasa rozpoczęła się i zakończyła w murach Uniwersytetu Jagiellońskiego. Urodzony w Głogowie /woj. rzeszowskie/, absolwent gimnazjum rzeszowskiego, studiował filologię polską w Krakowie w latach 1917-1921 pod kierunkiem prof. Ignacego Chrzanowskiego. Pracę doktorską nt. "Kaczkowski jako współzawodnik Sienkiewicza" ogłosił w 1926 r. w serii Prac Historycznoliterackich. Do r. 1939 pracował jako nauczyciel gimnazjalny w Rzeszowie, a następnie we Lwowie, gdzie prowadził również ognisko metodyczne języka polskiego, a później ćwiczenia z dydaktyki gramatyki polskiej w Uniwersytecie Jana Kazimierza. W tych latach ogłaszał swoje prace w "Przeglądzie Pedagogicznym" i w "Poloniście".

W czasie wojny, do r. 1942, pracował nadal w szkolnictwie lwowskim, potem przeniósł się do Rzeszowa, gdzie znalazł zatrudnienie jako tłumacz i księgowy, równocześnie biorąc udział w tajnym nauczaniu. Od jesieni 1944 r. wraca do pracy w szkole, najpierw w Rzeszowie, potem w Krakowie, ucząc tu w Liceum Administracyjno-Gospodarczym.

W r. 1949 objął prowadzenie ćwiczeń ze stylistyki praktycznej dla studentów polonistyki Uniwersytetu Jagiellońskiego, a w dwa lata później - zajęć z zakresu metodyki literatury polskiej. W r. 1959 habilitował się na podstawie rozprawy pt. "Michał Czajkowski pod urokiem Sienkiewicza" /wydanej w tymże roku w "Rozprawach i Studiach UJ"/.

W pracy historycznoliterackiej Juliusz Kijas przez całe czterdziestolecie pozostał wierny swemu umiłowanemu tematowi

- powieści historycznej XIX wieku, a przede wszystkim - twórczości Sienkiewicza. Zainteresowania sienkiewiczowskie Kijasa ożywiły się ostatnio w związku z rokiem jubileuszowym: jako pierwszy z historyków literatury zajął się gruntownie powieścią "Na polu chwały", dając jej małą, ale w wielu ustaleniach definitywną monografię /"Pamiętnik Literacki" 1966, z.3/.

Drugim, obok Sienkiewicza, przedmiotem zainteresowań badawczych Kijasa była twórczość powieściowa Michała Czaikowskiego. W toku tych badań powstały też pomniejszych jego prace o Czaikowskim; omówił jego powieści bałkańskie /"Pamiętnik Słowiański" 1963/, wśród nich - zalegającą w rękopisie powieść "Bośnia" /"Pamiętnik Słowiański" 1961/ i ustalił zakres jego autorstwa w dziele "Kozaczyzna w Turcji" /"Księga pamiątkowa ku czci Stanisława Pignonia", 1961/.

W pobliżu tych głównych terenów badań mieszczą się inne prace historycznoliterackie Kijasa, m.in. studium "Kraszewski wobec kwestii chłopskiej w latach 1840-1862" /"Zeszyty Naukowe UJ, Filologia", nr 3, 1957/ oraz cenna rozprawa, źródłowo i obiektywnie oświetlająca "Dzieje katedry literatury polskiej UJ w okresie Stanisława Tarnowskiego" /w pracy zbiorowej "Dzieje Katedry Historii Literatury Polskiej UJ", 1966/.

Wielokierunkowa była działalność twórcza Juliusza Kijasa w zakresie dydaktyki. Obejmowała ona ważne dziedziny pracy nauczycielskiej i wychowawczej, dotyczyła przede wszystkim problemów nauczania literatury i gramatyki oraz ćwiczeń w mówieniu i pisaniu, a także m.in. zagadnień korelacji nauki języka polskiego i innych przedmiotów, techniki przeprowadzania egzaminów, pomocy naukowych.

W czasie swej długoletniej praktyki nauczycielskiej Juliusz Kijas wypracował sobie swoiste i skuteczne metody przekazywania wiedzy polonistycznej, kształcenia i wychowywania na lekcjach polskiego.

Jego prace edytorskie w latach 1947-1951 i później też były w gruncie rzeczy ściśle związane z potrzebami uczącej się młodzieży, która na skutek strat wojennych w zasobach bibliotek prywatnych i publicznych miała trudny dostęp do tekstów literackich. Nowe potrzeby stwarzał też zmieniony program nauczania literatury w szkołach średnich.

Biblioteka Arcydzieł Poezji i Prozy - dla której Kijas opracował i zaopatrzył w objaśnienia i posłowania na użytek szkolny utwory Lenartowicza, Ujejskiego, Karpińskiego, "Wojnę chocimską" Potockiego, "Satyry" Opalińskich, "Literaturę rybakowską", "Facecje staropolskie", "Krakowiaków i Górali" Bogusławskiego - stanowi niezbędną i niezwykle pożyteczną pomoc szkolną. To samo da się powiedzieć o serii Nasza Biblioteka, wydawanej przez Ossolineum, w której ramach ukazały się w opracowaniu Kijasa "Pamiętniki" Paska, "Historia Sawki" i "Ułana" Kraszewskiego, wybory poezji Kasprowicza.

Wśród opracowań Biblioteki Analiz Literackich ważną pozycję zajmują dwa tomiki jego autorstwa: "Stara baśń" Kraszewskiego i "Potop" Sienkiewicza. Oba wyróżniają się starannością opracowania, odpowiednim doбором materiałów i dostosowaniem do potrzeb szkolnych. "Potop" wydano już trzykrotnie /1960, 1962 i 1965/.

Z powojennych prac dydaktycznych Kijasa na szczególną uwagę zasługują te, które dotyczą ćwiczeń w mówieniu i pisaniu. Kijas był autorem dwóch ważnych artykułów z tej dziedziny, opublikowanych w r. 1961 w "Polonistyce" /nr 1 i 2/: "Ćwiczenia kompozycyjne na stopniu licealnym" i "Ćwiczenia redakcyjne w klasach licealnych". Weszły one w skład opracowanych przez Kijasa wypisów pt. "Ćwiczenia w mówieniu i pisaniu w szkołach średnich" /Warszawa 1963/.

Pośmiertnie już ukaże się w bieżącym roku najważniejsza praca Kijasa z zakresu ćwiczeń w mówieniu i pisaniu: monograficzne ujęcie metodyki różnych form ćwiczeń stylistyczno-językowych w szkole wraz z zarysem historycznym. Stanowić będzie ona jedną z zasadniczych części składowych dużego wydawnictwa Instytutu Pedagogiki: "Metodyka nauczania języka polskiego w liceum ogólnokształcącym" /pod redakcją Władysława Szyszkowskiego i Zdzisława Libery/.

Jako pracownik uniwersytecki Juliusz Kijas z wielkim zapałem i sumiennością prowadził seminarium historycznoliterackie; najwięcej jednak serca i wysiłku poświęcał sprawom metodyki, urzeczywistniając w końcu ulubioną swą myśl utworzenia Zakładu Metody Nauczania Literatury Polskiej w Katedrze Historii Literatury Polskiej UJ.

Juliusz Kijas był również dobrym, chętnie słuchanym prelegentem. Po raz ostatni słyszeliśmy go, gdy w cyklu zorganizowanym przez Komisję Historycznoliteracką Oddziału PAN w Krakowie wystąpił z wykładem nt. "Jak tworzył Sienkiewicz". Mówił swobodnie, nienagannie zbudowanymi zdaniami, tą potoczystą, nie wolną od pewnych szablonów stylistycznych, ale zawsze urozmaiconą, jasną, nieskazitelną dawną dobrą polszczyzną nauczycielską.

WITOLD SUCHODOLSKI

/29 I 1887 - 9 II 1967/

W dniu 9 lutego 1967 r. zmarł w Warszawie w wyniku choroby serca długoletni współpracownik Instytutu Badań Literackich docent Witold Suchodolski, emerytowany kierownik, a do ostatnich chwil życia konsultant naukowy Działu Bibliografii IBL, członek Rady Naukowej Instytutu.

Urodzony 29 stycznia 1887 r. w Jeziorku, w ziemi łomżyńskiej, w rodzinie inteligenckiej, Witold Suchodolski już w czasie odbywania nauki w gimnazjum w Łomży związał się z ruchem socjalistycznym, wstępując do ZMS. Aktywność polityczną w latach rewolucji i udział w grupach bojowych ZMS opłacił kilkakrotnym uwięzieniem, a wreszcie w r. 1906 zesłaniem na Sybir. Przebywał tam krótko, zdołał bowiem uciec z Syberii; "spalony" politycznie, osiadł w Galicji, gdzie zdał maturę i rozpoczął studia w zakresie historii na Uniwersytecie Jagiellońskim. W Krakowie nadal prowadził ożywioną działalność polityczną w PPS-Lewicy i w organizacji młodzieżowej "Spójnia". W kołach uniwersyteckich - i poza nimi - zyskał wkrótce rozgłos jako porywający mówca. Radykalizm ówczesnych wystąpień Suchodolskiego zdobył mu popularność w kołach młodzieży lewicowej, lecz wzbudził niechęć środowiska konserwatywnego, a także władz uniwersyteckich.

W 1911 r. Suchodolski otrzymał absolutorium na wydziale filozofii Uniwersytetu Jagiellońskiego i rozpoczął studia na wydziale prawnym.

Wybuch pierwszej wojny światowej zaskoczył go w Królestwie i przeszkodził w doprowadzeniu do końca planów naukowych. Internowany ponownie na Syberii, po Rewolucji Październikowej przebywa najdłużej w Charkowie, gdzie pracuje w szkole polskiej jako nauczyciel historii.

Po repatriacji i odbyciu ochotniczej służby wojskowej w r. 1920 Suchodolski rozpoczął długoletni i najbardziej twórczy etap pracy - na polu archiwistyki. W latach 1921 - 1928 pełnił funkcje wiceprzewodniczącego delegacji polskiej w Mieszanej Polsko-Sowieckiej Komisji Specjalnej do spraw rewindykacji dóbr kulturalnych wywiezionych przez rządy carskie z Polski i z tego tytułu przebywał w Moskwie i Leningradzie, zdobywając sobie wówczas ogromne zasługi w skali ogólnopaństwowej. Odwołany w 1928 r. do centrali do Warszawy, był kolejno dyrektorem IV departamentu Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, a następnie, od 1932 r., naczelnym dyrektorem archiwów państwowych. Na tym stanowisku zastał go wybuch drugiej wojny światowej. Stary konspirator, przystępuje wówczas do akcji sabotażu zarządzeń władz okupacyjnych, do rejestracji wywożonych i grabionych przez hitlerowców archiwaliów, do spisywania strat wojennych.

Po upadku powstania warszawskiego stanął do pracy w ekspedycjach ratowniczych działających pod kierunkiem prof. Stanisława Lorentza. Po zakończeniu wojny wrócił na krótko na stanowisko naczelnego dyrektora archiwów, a po przeniesieniu na emeryturę w 1950 r. został zaangażowany do pracy w Instytucie Badań Literackich, gdzie objął kierownictwo Działu Bibliografii. W 1954 r. Centralna Komisja Kwalifikacyjna dla Pracowników Nauki przyznała mu tytuł naukowy docenta. W sześć lat później z powodu przekroczenia granicy wieku przeszedł definitywnie na emeryturę. Posiadał odznaczenia przedwojenne: Odrodzenia Polski IV klasy i Krzyż Niepodległości; powojenne: Złoty Krzyż Zasługi i Medal Dziesięciolecia PRL.

Człowiek pracy, czynu i ogromnych zasług, utalentowany mówca - zostawił stosunkowo niewielki dorobek piśmienniczy. Z jego prac naukowych wymienić trzeba przede wszystkim doskonale opracowaną bibliografię Feldmanowskiej "Krytyki", kilkanaście artykułów z zakresu archiwistyki, historii walk o szkołę pol-

ską itp. W ostatnich latach najwięcej czasu i owocnego wysiłku poświęcił Witold Suchodolski "Polskiej Bibliografii Literackiej", której był redaktorem naukowym w latach 1957-1967.

Pracownicy Instytutu Badań Literackich żegnają z najgłębszym żalem człowieka wielkich zasług i urzekającej skromności, długoletniego kierownika odpowiedzialnych prac naukowych.

IRMINA ŚLIWIŃSKA

/19 XII 1900 - 20 II 1967/

Dnia 20 lutego 1967 r. zmarła w Warszawie Irmina ze Szwanderów Śliwińska, starszy kustosz dyplomowany w Bibliotece Instytutu Badań Literackich PAN.

Urodzona 19 XII 1900 r., ukończyła Gimnazjum A. Wareckiej w Warszawie. W 1921 r. rozpoczęła studia polonistyczne na Uniwersytecie Warszawskim, początkowo zarabiając na utrzymanie korepetycjami, a następnie, od r. 1924, podejmując pracę w Bibliotece Narodowej jako praktykantka. Po ogłoszeniu ustawy o Bibliotece Narodowej Irmina Śliwińska była jedną z pierwszych, która otrzymała etat Biblioteki, stając się współorganizatorką tej placówki. Ukończyła studia polonistyczne w 1929 r., zdając Państwowy Egzamin Nauczycielski przy Uniwersytecie Warszawskim z zakresu polonistyki. Dodatkowo, w trakcie studiów, ukończyła kurs bibliotekarski, a następnie w 1931 r. zdała Państwowy Egzamin Biblioteczny dla bibliotekarzy I kategorii. Pogłębiając stopniowo swoje kwalifikacje formalne i rozszerzając umiejętności praktyczne, związała się z działem rękopisów Biblioteki Narodowej i stała się z czasem wybitnym specjalistą w dziedzinie rękopiśmiennictwa. Pracowała przy przejmowaniu i porządkowaniu rękopisów rewindykowanych po traktacie ryskim, a następnie porządkowała i opracowywała rękopisy raperswilskie. Ocena jej wysokich kwalifikacji znalazła wyraz w powierzeniu jej opracowania /współ z M. Danilewiczową/ inwentarza-katalogu części rękopisów Biblioteki Narodowej /"Rękopisy. Nabytki i dary". Zeszyt 1-2. Warszawa 1935. Odbitka powielona/. Współpracowała także przy opracowywaniu "Katalogu Zbiorów Raperswilskich Biblioteki Narodowej" /t. 2, Warszawa 1938/. Równocześnie zaś

zainteresowania jej skierowały się ku bibliografii: opracowała od strony bio-bibliograficznej szereg haseł do "Polskiego Słownika Biograficznego".

Wybuch drugiej wojny światowej nie odsunął Irminy Śliwińskiej od służby bibliotecznej. W latach 1939-1944 pozostała nieprzerwanie na stanowisku bibliotekarza Biblioteki Narodowej, formalnie przekształconej przez okupanta w Staatsbibliothek Warschau. We wrześniu 1939 r., mimo grożącego niebezpieczeństwa, codziennie przychodziła do pracy, by zabezpieczać i czuwać nad całością zbioru rękopisów nowszych. W latach okupacji wespół z innymi pracownikami Biblioteki brała udział w licznych akcjach mających na celu zabezpieczenie i obronę przed okupantem bibliotecznych dóbr narodowych.

Po kapitulacji Warszawy w październiku i listopadzie 1944 r. wzięła udział w tzw. "akcji pruszkowskiej" /kierowanej przez St. Lorentza/, która miała na celu ratowanie i zabezpieczanie resztek ocalałych w Warszawie archiwów i bibliotek. Współdziałała w przenoszeniu i rozparcelowywaniu zbiorów dla ukrycia ich przed okiem okupanta i zabezpieczenia przed działaniami wojennymi. Zbiory rękopiśmiennicze Biblioteki Narodowej, przez nią opracowywane i strzeżone z narażeniem życia, podzieliły los miasta. Przypadła jej tylko w udziale smutna konieczność przygotowania /wespół z drem P. Bańkowskim/ "Wykazu i charakterystyki strat w zakresie rękopisów Biblioteki Narodowej" dla Biura Rewindykacji i Odszkodowań przy Ministerstwie Kultury i Sztuki.

Po wyzwoleniu Warszawy Irmina Śliwińska wróciła natychmiast do pracy bibliotekarskiej, początkowo w Bibliotece Narodowej, a od lipca 1945 r. - na stanowisku kierownika Oddziału Rękopisów w Bibliotece Publicznej. W latach 1946-1948 pracowała jednocześnie w Bibliotece Ministerstwa Oświaty. W tym okresie wzięła udział w pracy zespołowej, przygotowywanej przez grono specjalistów-rękopiśmienników, określającej wytyczne porządkowania i katalogowania rękopisów w bibliotekach polskich. W 1950 r. ukończyła w Krakowie Pierwszy Ogólnopolski Kurs Rękopiśmienniczy, wespół ze specjalistami najwyższej klasy z całej Polski, pogłębiając w tym zakresie swoje, i tak wyjątkowo wysokie, kwalifikacje.

Przygotowała i opracowała do druku:

1. M.Konopnicka, "Pisma wybrane", t. I-VII, Warszawa 1951-1952
2. H.Kamiński: "Pamiętniki i wizerunki", Wrocław 1951
3. E.Dembowski: "Pisma", t. I-V, Warszawa 1955.

W r. 1950 weszła w skład Komitetu Redakcyjnego przygotowującego nowe wydanie "Literatury Polskiej" G.Korbuta, obejmując kierownictwo grupy opracowującej okres romantyzmu. Praca ta pochłonęła ją niemal bez reszty. Była nie tylko redaktorem, ale i członkiem zespołu, który w ciągu kilkunastu lat korzystał z jej doświadczenia i fenomenalnej pamięci. Dwie pozycje wydawnicze, które opracowała z członkami zespołu: St. Stupkiewiczem i W.Rosąkowską-Sykałową:

1. "Adam Mickiewicz. Zarys bibliograficzny", Warszawa 1957
2. "Józef Ignacy Kraszewski. Zarys bibliograficzny", Kraków 1966

stanowiły jedynie fragment jej prac wykonanych dla "Nowego Korbuta".

W dniu 1 stycznia 1954 r. Irmina Śliwińska przeszła do pracy w Instytucie Badań Literackich z zadaniem zorganizowania w Bibliotece Instytutu archiwum naukowego, które z czasem zostało przekształcone w Dział Zbiorów Specjalnych.

Docenienie jej wysokich kwalifikacji i zasług znalazło wyraz w przyznaniu jej w 1962 r. tytułu starszego kustosza dyplomowanego.

Zadania, jakie przed sobą stawiała Irmina Śliwińska, nie mieściły się jedynie w organizowaniu i prowadzeniu działu. Jej ambicją było przekazać nabyte poprzez długie lata pracy wiadomości i umiejętności młodszym kolegom, którzy z nią współpracowali.

W uznaniu zasług na polu zawodowym i za postawę obywatelską została odznaczona Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski.

6. MATERIAŁY NADESLANE

- Biuletyn Informacyjny Studiów z Dziejów Stosunków Polsko-Radzieckich. Warszawa, październik - grudzień 1966.